

К. Ризаева

Корея Республикасида экспорт фаолиятини рағбатлантириш тузилмасининг шаклланиш хусусиятлари

Корея Республикаси ҳукумати экспортга йўналтирилган ишлаб чиқаришни ривожлантиришда таркибий ўзгаришларни амалга оширмай, муваффақиятга эриша олмаслигини тушуниб етди. Корея Республикасида экспорт фаолиятини қўллаб-қувватлаш мақсадида рағбатлантириш таркибий тузилмаси ишлаб чиқилди. Хусусан, Кореяда 1963 йилда экспорт ҳажми 87 млн АҚШ долларини ташкил этган бўлса, 2015 йилга келиб экспорт ҳажми 526,755 млрд АҚШ долларини ташкил этиб, 2014 йилга нисбатан -8 фоизга пасайишни кўрсатди. Унда саноат маҳсулотлари улуши 89,4 фоиз, ёқилғи ва тоғ-кон саноати 8,3 фоиз, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари 2,1 фоиз ва бошқалар 0,3 фоизни ташкил этди. Жаҳон экспортидаги улуши 3,20 фоизни ташкил этди. 2015 йилда импорт ҳажми 436,499 млрд АҚШ долларини ташкил этиб, жаҳон импортидаги улуши 2,61 фоизни кўрсатди [1]. Корея Республикасида экспортга товарлар ишлаб чиқарувчи саноат тармоқлари фаолиятини жадаллаштириш мақсадида қатор ислохотлар амалга оширилди. Ўзбекистон учун экспорт фаолиятини қўллаб-қувватлаш чора-тадбирларини такомиллаштириш ва экспорт салоҳиятини мустаҳкамлаш, экспорт ҳажмининг барқарор ошиб боришини таъминлаш ва унинг таркибида ижобий ўзгаришлар юз бериши учун жаҳон таърибасини ўрганиш муҳим аҳамият касб этади.

Маълумки, мамлакатдаги таркибий муаммолар иқтисодий тартибга соғлиқдир. Иқтисодий тартиб иқтисодий жараёнларни амалга оши-

Ризаева К., Тошкент давлат шарқшунослик институти, ўқитувчиси.

риш давомида юзага келади. Иқтисодий тартиб функционал жиҳатдан қуйидагича тавсифланади: қарор қабул қилиш, мотивацион мувофиқлаштириш ҳамда назорат тизимидан иборат [2]. Маълумки, Ҳар бир субтизим маълум иқтисодий таркибни ўзида акс эттиради. Кореяда саноат сиёсати орқали тақдим этилган рағбатлантириш таркиби мотивацион тизимнинг муҳим қисмини ташкил этади [3]. Хусусан, Кореядаги Инже университети профессори Ж.Баэнинг таъкидлашича, рағбатлантириш таркиби уч турдаги рағбатлантириш комбинациялардан ташкил топиб, рағбатлантириш таркиби умумий, функционал ва селектив рағбатлантиришлардан иборат [4].

Шуни таъкидлаб ўтиш жоизки, рағбатлантириш таркибий тузилмаси мамлакат ривожланиш стратегиясининг саноат сиёсати асосида

Корея Республикасида саноат сиёсати орқали тақдим этилган рағбатлантириш таркиби мотивацион тизимнинг муҳим қисмини ташкил этади.

шаклланади. Саноат сиёсатининг уч турдаги рағбатлантириш тизими – умумий функционал ва селектив рағбатлантиришдан иборатдир. Умумий рағбатлантириш саноат сиёсатининг муҳим аспекти бўлиб, фискал, молиявий ва савдо сиёсатлари асосида ишлаб чиқаришни қўллаб-қувватлашни назарда тутлади. Шунингдек, у экспортни қўллаб-қувватлаш, импорт ўрнини босиш ёки нейтрал саноат ривожланиш учун умумий муҳитни

шакллантиришга ҳам қаратилгандир. Функционал рағбатлантириш мамлакат иқтисодий ривожланиши учун зарур бўлган, аммо номукамал ёки мавжуд бўлмаган махсус омиллар билан таъминлашга қаратилган рағбатлантириш чора-тадбирларини ўз ичига олади. Шу билан бирга, функционал рағбатлантириш илм-фан, технологиялар ва инсон капитали тараққиёти каби специфик омиллар билан таъминлаш, унда давлат аралашуви рақобатбардошликни ва ушбу омиллар таклифини оширишни кўзда тутлади. Селектив рағбатлантириш маълум тармоқларни қўллаб-қувватлашга қаратилган рағбатлантириш бўлиб, унда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларга субсидиялар бериш, технологик кўмак кўрсатиш ва ҳимоялаш каби чора-тадбирларини амалга ошириб давлат стратегик саноат тармоқларини қўллаб-қувватлайди [5].

Мақолада 1963–1997 йиллар мобайнида амалга оширилган рағбатлантириш таркиби 4 та босқичларга ажратилиб таҳлил қилинди. Ж.Баэ ушбу йилларни ривожланиш босқичлари деб атади. 1962–1971 йилларни ўз ичига олган дастлабки босқичда ЯИМ ўсиш суръати энг юқори кўрсаткич – 11.4 фоиз, ўртача ишсизлик даражаси эса жами босқичлар учун энг қуйи кўрсаткич – 6.1 фоизни ташкил этди. Ушбу даврда юқори иқтисодий ўсиш суръати, асосан, меҳнат сиғимли иш-

лаб чиқариш ҳисобига амалга ошганлигига қарамай, ўз самарасизлигини кўрсатди ва натижада бу – ишсизлик кўрсаткичларининг ўсишига сабаб бўлди.

1-жадвал

1962–1997 йилларда Корея Республикасининг асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари, %да

	Биринчи босқич (1962–1971)	Иккинчи босқич (1972–1980)	Учинчи босқич (1981–1987)	Тўртинчи босқич (1988–1997)
ЯИМ нинг ўсиш суръати	0.114	0.075	0.091	0.070
Истеъмол нархлар индексининг ўзгариши	0.124	0.167	0.059	0.062
Ўртача ишсизлик даражаси	0.061	0.040	0.040	0.024
Савдо балансининг ЯИМ даги ўртача улуши	-0.066	-0.054	0.007	-0.013

Манба: Корея Статистика Қўмитаси маълумотлари асосида тузилган.

Иккинчи босқич (1972–1980) ни юқори иқтисодий ўсиш суръатлари билан бир қаторда, юқори инфляция ва ишсизлик даражаси, ЯИМга нисбатан савдо балансининг дефицити билан тавсифлаш мумкин. Пак ҳукуматининг иқтисодий сиёсатидаги мақсадлари, асосан, иқтисодий ўсиш суръатларига эришишга қаратилди.

Учинчи (1981–1987) ва тўртинчи (1988–1997) босқичларда ўтган босқичларга нисбатан мамлакатда иқтисодий барқарорлик бўлганлигини таъкидлаб ўтишимиз керак. Иқтисодий ўсиш суръатлари 7 фоизни ташкил этиб, инфляция ва ишсизлик даражаси қуйи кўрсаткични кўрсатди, шу билан бирга, савдо баланси ижобий ўзгаришлар томон силжиди. Юқоридаги жадвал маълумотларидан шуни кўриш мумкинки, Корея ривожланиш босқичларида Филипс эгри чизигидан фарқли равишда нархлар ўсиш даражаси ва ишсизлик даражаси ўртасидаги боғлиқлик тўғри мута-

Корея ривожланиш босқичларида Филипс эгри чизигидан фарқли равишда нархлар ўсиш даражаси ва ишсизлик даражаси ўртасидаги боғлиқлик тўғри мутаносибликда жойлашди.

носибликда жойлашди. Буни меҳнат ресурсларида ишсизлар улушининг юқорилиги ва 1970 йиллардаги икки нефть инқирози туфайли ишлаб чиқариш харажатларининг тез ўсиши оқибатида содир бўлганлиги билан изоҳлаш мумкин.

Шу билан бирга, жадвал маълумотларидан Кореяда иқтисодий ўсиш ва савдо баланси ўртасидаги тескари боғлиқлик мавжудлигини кўришимиз мумкин. Бунинг асосий сабабларидан бири сифатида импорт товарлари нархининг кимматлилигини эътироф этишимиз жоиз. Корея ҳукумати хомашё материаллари импортини ўрнини босиш ва ярим тайёр маҳсулотларни маҳаллий ишлаб чиқариш билан алмаштиришга ҳаракат қилди. Ушбу даврда Кореяда импорт рижови ЯИМ ўсиш суръатидан юқори бўлиб, мамлакат иқтисодий ўсишида импортнинг ўрни муҳим бўлганлигидан далолат беради. Учинчи босқичда савдо балансидаги ижобий ўзгаришлар, асосан, ссуда фоизининг пастлиги, нефть нархининг пасайиши ва Корея вонининг қадрсизланиши оқибатида содир бўлди.

Умумий рағбатлантириш. Корея кредит таксимоти, алмашув курси, шунингдек, корпоратив солиқ тизими устидан кучли назорат олиб борилди. Бошқа мамлакатлардан фарқли равишда Корея ҳукумати экспорт ҳажмини ошириш мақсадида ушбу инструментлар интеграциясидан кенг фойдаланди [6]. Экспортни қўллаб-қувватлашга қаратилган валюта курси сиёсати ва имтиёзли фоиз ставкалар сиёсатини умумий рағбатлантиришга киритиш мумкин бўлиб, ушбу рағбатлантириш омили деярли барча тармоқларда ўз таъсирини кўрсатганлигини таъкидлаб ўтишимиз даркор. Селектив рағбатлантириш чора-тадбирларига солиқлардан озод этиш ва пасайтириш ишлари устидан назорат қилишни киритишимиз мумкин [7]. Тариф сиёсатини нафақат умумий рағбатлантириш, балки тармоқни рағбатлантириш чора-тадбирлари сирасига ҳам ҳам киритиш мумкин [8].

Кореяда 1988 йилга қадар ҳукумат фоиз ставкаларни мувофиқлаштирди. 1980 йиллар иккинчи ярмида савдо шарт-шароитининг яхшиланиши ва ташқи иқтисодий либерализация жараёнларининг таъсири натижасида 1988 йилнинг 5 декабрь ойида Корея ҳукумати деярли барча фоиз ставкаларни либераллаштирди. Маълумки, 1990–1997 йиллар давомида Кореяда фоиз ставкаларини либераллаштириш чора-тадбирлари 4 маротаба амалга оширилди. 1995 йилнинг охирларига келиб фоиз ставкаларни либераллаштириш 95,3 фоизга етди [9].

Ҳукумат экспортга йўналтирилган саноат тармоқлари ва истиқболли тармоқларга субсидияланган фоиз ставкаларида кредит олиш имкониятини тақдим этди. 1960 ва 1970 йиллар мобайнида реал фоиз ставкаси манфий бўлди¹. Экспортерларга берилган кредитлар бўйича

ўртача реал фоиз ставка иккинчи босқичда ўзининг энг қўйи нуқтасига етиб -8.29 фоиз, биринчи босқичда -6.3 фоизни ташкил этди. Бугунги кунда Кореяда кичик ва ўрта бизнес корхоналари экспорт фаолияти заёмлар сиёсати асосида қўллаб-қувватланмоқда [10].

Шуни айтиш жоизки, экспортни қўллаб-қувватлашда валюта сиёсати ҳам муҳим ўрин эгаллайди. Корея вони 1980 йиллар бошларига қадар АҚШ долларига кучли боғлиқ бўлиб, 1964 йилда 190 Корея вони/АҚШ доллари 255 Корея вони/АҚШ долларига, 1970 йилда 317 Корея вони/АҚШ долл.га, 1972 йилда 399 Корея вони/АҚШ долл.га девальвация қилинди. 1974 ва 1980 йиллар мобайнида валюта курси белгиланган 484 Корея вони/АҚШ долл. ни ташкил этди. Экспорт-импорт алоқа тизими асосида ҳукумат чет эл валютаси етишмовчилиги шароитида экспортни қўллаб-қувватлаш мақсадида экспортёрларга импорт учун зарур хорижий валютадан фойдаланиш ҳуқуқини берди [11]. Корея Республикасида валюта курси девальвацияси экспортни қўллаб-қувватлашда муҳим роль ўйнади. Аммо 80-йилларнинг бошларига қадар Корея Республикасида савдо дефицитининг давом этиши валюта курси девальвацияси экспортни қўллаб-қувватлашда самарали восита бўлмаганлигини кўрсатди. 1980 йил февраль ойида валюта курси тизими белгиланган валюта курси тизимига алмаштирилди. Вақти-вақти билан валюта курсининг кескин ўзгариши шароитида давлат аралашуви амалга оширилди. 1990 йилда эркин сузиб юривчи валюта курси қисман ўрнатилди. 1997 йилдан сўнг эркин сузиб юривчи² валюта курсига тўла-тўқис ўтилди. 2009 йилдан бошлаб эса Кореяда сузиб юривчи валюта курси ўрнатилди. Корея Республикасида хавфсизлик мақсадлари йўлида БМТ Хавфсизлик Резолюцияси асосида валюта алмашинуви чекланган тарзда амалга оширилади [12].

Маълумки, миллий валюта курси пасайганда экспорт учун қулай, миллий валюта курси тушганда мамлакат учун импорт арзонлашади [13]. Кореяда миллий валюта курсининг ошиши ва тушишини мувофиқлаштириш ёки экспортни қўллаб-қувватлаш мақсадида валюта бо-

Экспорт-импорт алоқа тизими асосида ҳукумат чет эл валютаси етишмовчилиги шароитида экспортни қўллаб-қувватлаш мақсадида экспортёрларга импорт учун зарур хорижий валютадан фойдаланиш ҳуқуқини берди.

¹ Реал фоиз ставка номинал фоиз ставкасининг истеъмол нархлари индекси асосида ҳисобланган инфляция даражасидан айирмасига тенг.

² Эски таснифланишга кўра эркин сузиб юривчи ("free floating") валюта курси деб номланган. 2009 йилдан бошлаб Кореяда валюта курси тизими сузиб юривчи ("floating") валюта курси деб таснифланди.

зорига давлат аралашувининг валюта паритети ва фактик валюта курсига таъсир этди [14]. Миллий валюта курсининг ўсиши ва пасайиши хомашё материаллари ва ярим тайёр маҳсулотлар импорт нархларига билвосита таъсир этди. Маҳаллий иш ҳақи даражаси ҳам, ўз навбатида, импорт нархлари даражасига таъсир этди. Корея давлат молия институтининг ПЕМНА маркази раҳбари Ким Джон¹ ва Сеул миллий университетининг фахрий профессори Хак Пьё² тадқиқотларига кўра, Кореяда экспорт товарлар нархи эластиклиги импорт товарлар эластиклигига нисбатан юқори бўлган ва бу, ўз навбатида, билвосита таъсири унчалик аҳамиятли бўлмаганлигидан далолат беради [15].

Биринчи босқич (1962–1971)да Кореяда миллий валюта курси ошиб, нисбий валюта харид қуввати паритетига нисбатан 16,9 вонни ташкил этди. Аммо, иккинчи босқич (1972–1980)да валюта қиймати ошиб 60,91 Корея вонига етди. Биринчи босқич билан таққослаганда 3,6 мартага ошганлиги эътиборга жоиз. Кореяда миллий валюта қийматининг ошиши учинчи босқич (1981–1987) ва тўртинчи босқич (1988–1997)ларда ҳам давом этди. 1962–1971 йилларда экспортни қўллаб-қувватлашга қаратилган кучли алмашув курси сиёсати амалга оширилганлигини таъкидлаб ўтиш керак. Валюта курси девальвацияси 1961 ва 1964 йилларда амалга оширилганлиги ҳам бунга яққол мисолдир. Кореяда экспортнинг ўсиш суръати ва миллий валюта курсининг пасайиши³ кўрсаткичларининг корреляцияси 1961–1997 йиллар учун 0.17ни ташкил этди. Ж.Ю.

Баэ таҳлилига кўра, 1961–1999 йиллар давомида ушбу кўрсаткичлар корреляцияси тўғри пропорционал бўлди. Албатта, 1960 йилларнинг боши ҳамда 1980 йиллар оралиғидаги вақт бундан мустаснодир [16].

Кореяда савдо режими экспортга йўналтирилган ташқи савдо стратегияси бўлиб дастлабки босқичда импортни чеклаш усули қўлланилган. Корея Республикасида протекционизм сиёсати, асосан, миқдорий чекловларни қўллаш орқали олиб борилган ва давлат томонидан назорат қилинган. Нотариф протекционизм импорт ўрнини босувчи саноат тармоқларини қўллаб-қувватлаш мақсадида кўпроқ селектив характерга эга бўлди.

1960 йилда Корея Республикасида тариф сиёсати тариф эскалацияси тизими нафақат маҳаллий ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувват-

¹ Ким Джон Мюн АҚШнинг Чикого университетиди PhD унвонини олган. Ҳозирги кунда Корея давлат молия институтининг Давлат харажатлари бўйича тадқиқот гуруҳи таркибидаги ПЕМНА маркази директори лавозимида фаолият юритмоқда.

² Хак Пьё 1970 йилда Корея миллий университетининг бакалавр таълим йўналишини тамомлаган. 1977 йилда АҚШнинг Кларк университетиди PhD йўналишини тамомлаган.

³ Валюта курсининг пасайиши (Degree of undervaluation) – фактик валюта курси ва нисбий валюта харид қуввати паритети айирмасининг нисбий валюта харид қуввати паритети нисбатига тенг.

лашга қаратилган эди, балки экспорт саноат тармоқларини қўллаб-қувватлаш мақсадида ушбу тармоқларга тариф қайтиш тизимини ҳам қўллади. 1970 йилдаги тариф сиёсати 60-йиллар тариф сиёсатига мувофиқ давом эттирилиб, асосан, ОКС тармоқларини ривжлантириш ва пировард истеъмол маҳсулотларига бўлган тариф даражасини пасайтиришга катта аҳамият берилди. 1984 йилдаги Тариф Ислохоти Акт асосида тариф даражаси кескин пасайтирилиб, тариф эскалацияси бирхиллаштирилди. 1980 йилда ўртача тариф даражаси 24.9 фоизни ташкил этган бўлса, 1986 йилда 19.9 фоиз, 1991 йилда 11.4 фоиз ва бу кўрсаткич 1994 йилга келиб, 7.9 фоизни ташкил этди [17]. 2014 йилда ўртача тариф даражаси 13.3 фоизни ташкил этди [18].

Корея Ривожланиш институти профессорлари К.С.Ким ва С.Д. Хонг Корея Республикасида номинал химоялаш даражаси¹ учинчи, иккинчи ва биринчи босқичларда юқори бўлганлигини ва лекин 1988 йилдан кейин пасайганлигини таъкидлаб ўтди [19]. 1980 йилларда импортни либераллаштириш нисбати бошқа импортни чекловчи чора-тадбирлар қатори бекор қилинди.

2-жадвал

1962–1997 йилларда амалга оширилган умумий рағбатлантириш таркиби

Имтиёзлар	Биринчи босқич (1962–1971)	Иккинчи босқич (1972–1980)	Учинчи босқич (1981–1987)	Тўртинчи босқич (1988–1997)
Номинал химоялаш даражаси	0.0884	0.1227	0.3301	0.0253
Экспортни қўллаб-қувватлаш учун кредит реал фоиз ставкаси ва облигация реал дисконт ставкаси ўртасидаги ўзаро фарқ ставкаси	0.129	0.0920	0.0165	0.0150
Фактик алмашув курси ва нисбий валюта харид қуввати паритети ўртасидаги фарқ	-16.925	-60.9114	-74.9196	-101.907

Умумий рағбатлантириш чора-тадбирлари мамлакат саноатлашувининг дастлабки босқичида корхоналар экспорт фаолиятини ошириш ва диверсификациялаш жараёнларини амалга оширишда муҳим роль ўйнади. Шунингдек, Корея Республикасида валюта сиёсати ва

¹ Номинал химоялаш даражаси – савдо тўсиқлари натижасида ички нархларнинг ўсиши (фоизда).

Умумий рағбатлантириш чора-тадбирлари мамлакат саноатлашувининг дастлабки босқичида корхоналар экспорт фаолиятини ошириш ва диверсификациялаш жараёнларини амалга оширишда муҳим роль ўйнади.

дифференциал фоиз ставкалар сиёсати ушбу мақсадларга эришишда муҳим аҳамият касб этди. Экспортга йўналтирилган саноат тармоқларига қаратилган имтиёзлар тизими Корея ривожланиш жараёнининг иккинчи босқичидан кейин қисқартирилди. Протекционизм сиёсати умумий рағбатлантириш имтиёзлари доирасида мамлакат ривожланишининг иккинчи босқичидан бошлаб қўлланилди. Учинчи босқичда протекционизм сиёса-

ти кенг амалга оширилди.

Селектив рағбатлантириш. Корея Республикаси ҳукумати мамлакат ривожланиш босқичида рақобатбардош импорт ва экспорт саноат тармоқларига протекционизм сиёсатини қўлади. 1966–1985 йиллар давомида самарали ҳимоялаш даражаси юқори бўлди.

Тармоқни ривожлантиришга йўналтирилган ҳимоялаш сиёсати 1985 йилнинг охирига қадар ОКСни ривожлантириш саноат таркибини такомиллаштириш, экспортни диверсификациялашни кучайтириш мақсадида амалга оширилди. 1980 йилларнинг охирига келиб, қайта ишлаш тармоғида ҳимоялаш даражаси пасайтирилди. Шу билан бирга, тармоқни ривожлантиришга йўналтирилган ҳимоялаш имтиёзи умумий рағбатлантириш чора-тадбирлари доирасида давом эттирилди.

1970 йилларда давлат солиқ тизими, асосан, ОКС тармоғини қўллаб-қувватлашга йўналтирилди. Солиқ тизимидаги ислохотлар, асосан, тўғри солиқларни пасайтириш ва нотўғри солиқларни оширишга қаратилди. ОКС тармоқларини қўллаб-қувватлаш мақсадида пўлат ва темир, нефть ва кимё, электроника, кemasозлик, машинасозлик маҳсулотларининг солиқларини пасайтириш ёки уларни солиқлардан бутунлай озод этиш учун солиқ тизимига ўзгартиришлар киритилди. 1975 йилда қабул қилинган янги «Солиқлардан озод этиш ва назорат қилиш тўғрисида»ги қонун асосий тармоқларга беш йиллик солиқ таътиллари, тезлашган амортизациялаш ва инвестиция бўйича солиқ кредитларини тақдим этди. Аммо бошқа тармоқларга юқори солиқ ставкалари ўрнатилиб, илгари барча экспортёрларга тақдим этилган товарга солиқдан озод этиш имтиёзи бекор қилинди [20]. 1981 йилда солиқ бўйича имтиёзлар тизимига катта ўзгартиришлар киритилди. Ва натижада «Корпоратив солиқдан озод этиш ва уни пасайтириш тўғрисида»ги қонун ҳам бекор қилинди, инвестиция бўйича солиқ кредитлари пасайтирилди. Соған университетини фахрий профес-

сори Т.Квакга¹ кўра ОКС тармоғини ривожлантириш даврида корпоратив солиқ тизими тармоқни ривожлантиришга йўналтирилган кучли рағбат вазифасини бажарди [21].

Функционал рағбатлантириш. 1985 йил декабрда Корея Миллий қонунчилик органининг қўйи палатаси «Саноатни ривожлантириш тўғрисида»ги қонунни қабул қилди [22]. Корея Республикасида 1980 йиллар охири, 1990 йиллар бошларида амалга оширилган саноат сиёсати умумий ва селектив эмас, балки функционал рағбатлантириш тизимидан иборат бўлди. Ушбу даврда саноат сиёсати асосан технологиялар, моддий инфратузилма, инсон капиталини ривожлантириш ва тадқиқотлар каби номукамал ёки илгари мавжуд бўлмаган муҳим омиллар билан таъминлашга йўналтирилди. 1990 илдан кейин транспорт ва коммуникация соҳаларига давлат харажатлари тез суръатларда ошди. Транспорт ва коммуникация соҳаларига йўналтирилган давлат харажатларининг жами 1990 йил 4.5 фоиздан 1997 йилда 13.6 фоизгача ўсди. 1985 йилдан кейин фан ва технологияларга давлат харажатлари аста-секинлик билан ўсди, аммо оғир ва кимё саноати тармоқларига бўлган харажатлар кескин қисқарди².

1962–1997 йилларда Кореяда босқичма-босқич саноат бўйича рағбатлантириш тизимлари кенг қўлланилди. Дастлабки босқичда умумий рағбатлантириш тизими – валюта сиёсати, кредит-пул сиёсатига асосий эътибор қаратилди.

1970 йиллар ўрталарида экспортга йўналтирилган саноат сиёсати ўзининг энг юқори босқичига кўтарилди. Солиқ сиёсати ва кредитларни тақсимлаш давлат томонидан кучли назоратга олинди.

Учинчи босқичда селектив рағбатлар тизими кенг амалга оширилиб, протекционизм сиёсати бошқа босқичларга қараганда барқарор амалга оширилди. Импорт товарлари билан рақобатлашувчи саноат тармоқларига химоялаш сиёсати чора-тадбирлари қўлланилди. Шунинг таъкидлаб ўтиш жоизки, учинчи босқич Корея учун саноат сиёсатининг селектив рағбатлар тизимидан функционал рағбатлантириш тизимига ўтиш жараёнида кўприк вазифасини бажарди. Ушбу даврда тармоқни ривожлантиришга йўналтирилган имтиёзлар ҳам муҳим аҳамият касб этди.

Корея Республикаси тажрибаси шунинг кўрсатадики, ривожланаётган мамлакатлар учун саноат маҳсулотлари ўсишга урғу берган ҳолда экспортга асосланган иқтисодий ўсишга эришиш муҳим аҳамиятга эга.

¹ Таэвон Квак – 1983 йили Гарвард университетида PhD унвонига сазовор бўлган, Кореянинг Соган университети иқтисодиёт факультетининг фахрий профессори ҳисобланади.

² Ministry of Finance and Economy of the Republic of Korea, various issues, 1995.

Тўртинчи босқичда саноат сиёсатида ҳам умумий рағбатлар, ҳам селектив рағбатлантириш чора-тадбирлари ўрнига функционал рағбатлантириш қўлланилди. Бу даврда давлат харажатларининг асосий қисми транспорт ва коммуникациялар моддий инфратузилмаси, фан ва технологиялар тармоқларини яхшилашга қаратилди.

Хулоса қилиб айтганда, Корея Республикаси тажрибаси шуни кўрсатадики, ривожланаётган мамлакатлар, хусусан, Ўзбекистон учун саноат маҳсулотлари экспорти асосида ўсишга урғу берган ҳолда, экспортга асосланган иқтисодий ўсишга эришиш муҳим аҳамиятга моликдир. Шу билан бирга, келгусида Ўзбекистонда экспортни қўллаб-қувватлаш бўйича рағбатлантириш тизимини такомиллаштириш, Ўзбекистонда Корея тажрибаси асосида функционал рағбатлантириш тизими юзасидан дастур ишлаб чиқиш, уни мамлакатни миллий ривожлантириш дастурлари билан ҳамоҳанг тарзда олиб бориш жоиздир.

Адабиётлар

1. Trade Profiles 2016. World Trade Organization. - Geneva, 2016. P.192, available at: www.wto.org/statistics
2. Leipold H. Wirtschafts – und Gesellschaftssysteme im Vergleich, 4. Auflage, Gustav Fischer Verlag, 1985. – P. 34.
3. Neuberger E. and Duffy W.J. Comparative Economic Systems: A Decision-Making Approach, Allyn and Bacon, Inc., 1976. – P. 65.
4. Jin-Young Bae. Incentive Structure and its Changes in the Korean Industrial Policy Regimes from 1962-1997, The Journal of the Korean Economy, Vol. 2, No 2 (Fall 2001). – P. 299.
5. World Bank, Korea: Managing the Industrial Transition, vol. I and II, 1987. – P. 100–103.
6. World Bank, Korea: Managing the Industrial Transition, vol. I and II, 1987. – P. 32.
7. Bae. J.Y. Imports substitution im weltmarktorientierten Entwicklungsland, Berlin: Duncker and Humblot, 1990. – P. 81.
8. Adams F.G. and L.R. Klein. Industrial Policies for Growth and Competitiveness, Lexington Books, 1983. – P. 3-86.
9. Youn W.B. «Financial Liberalization», Dictionary of Economics (in Korean), Pakyoungsa, 1998. – P. 507.
10. Ризаева К. Корея Республикасида экспортга йўналтирилган ишлаб чиқариш турларини молиявий қўллаб-қувватлаш тизими // «Жамият ва боқарув», 2016. №1. – Б. 115.
11. Jeong Kap-Young. «Effects of Korean Industrial Policy on Market Concentration». – P. 94 in Park, Tae-Kyu and Roy K. Wilkinson, eds., *Industrial Policy in Korea and the EU*, Yonsei University Press: Seoul, 1995.

12. Republic Of Korea. 2015 Article IV Consultation – Staff Report; Press Release; And Statement By The Executive Director For The Republic Of Korea. IMF Country Report No. 15/130, International Monetary Fund Washington, D.C., May 2015. – P. 7.
13. Ўлмасов А., Ваҳобов А. Иқтисодиёт назарияси, Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги. Тошкент Давлат Иқтисодиёт университети. – Т.: «Иқтисод-Молия», 2014. – Б. 372.
14. Jin-Young Bae. Incentive Structure and its Changes in the Korean Industrial Policy Regimes from 1962-1997, The Journal of the Korean Economy, Vol. 2, No 2 (Fall 2001). – P. 307.
15. Kim J.M. Management of Exchange Rate and Export Competition (in Korean), Korean Institute of Public Finance, 1994. – P. 40; Pyo H.K. Change of Exchange Rate, Openness and Industrial Structure, (in Korean), Korean Economic Research Center, 1989. – P. 17.
16. Jin-Young Bae. Incentive Structure and its Changes in the Korean Industrial Policy Regimes from 1962-1997, The Journal of the Korean Economy, Vol. 2, No 2 (Fall 2001). – P. 309.
17. Jin-Young Bae. Incentive Structure and its Changes in the Korean Industrial Policy Regimes from 1962-1997, The Journal of the Korean Economy, Vol. 2, No 2 (Fall 2001). – P. 311.
18. WTO and national statistics. www.wto.org
19. Kim K.S. and Hong S.D. The Long-Range Change of the Nominal and Effective Protection Rate Structure, (in Korean), Korean Development Institute, 1982. – P. 27; Hong S.D. Extended Estimates of nominal and Effective Protection Rate by Industry (1975–1995), (in Korean), Korean Development Institute, 1997. – P.12.
20. Lee J.S. Korean Tax Policy, (in Korean), 1990. – P. 89.
21. Kwak T.W. Depreciation System and Taxation on Capital Income, (in Korean), Korean Development Institute, 1985.
22. World Bank, Korea: Managing the Industrial Transition, vol. I and II, 1987. – P. 105.